

Грінєвич С.В., студент,
Яковенко Р.В., к.е.н., доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький

ПУБЛІЧНІ ВИТРАТИ В СИСТЕМІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Соціальна політика та реальні заходи держави і приватного сектору в галузі ліквідації психологічної напруги у великих та малих соціальних групах через тимчасове поліпшення їх матеріального стану, мають короткостроковий характер. При цьому не враховуються існуючі демографічні тенденції та стратегічні напрямки розвитку соціуму, зокрема через сприяння позитивізації демографічних процесів.

Сучасна демографічна криза в Україні в своїй основі має дві пріоритетні передумови: недосконалість розвитку ринкових механізмів, що зумовлена, зокрема, низьким рівнем розвитку продуктивних сил та обмеженістю сфери впливу соціальної політики [2]. Глибина розробки заходів та механізму реалізації соціальної політики в обов'язковому порядку повинна мати довгостроковий характер, чітко визначене цільове призначення та системне економічне забезпечення. Пріоритетним завданням сучасних заходів соціальної політики має бути сприяння підвищення якості та тривалості життя як головної, первинної ланки поліпшення демографічного стану суспільства.

У процесі визначення практичних аспектів впливу на демографічні процеси, особливо в умовах перехідної економіки, принципове значення мають публічні витрати (державні видатки), як складова соціальної політики та обов'язковий елемент економічної системи.

Збільшення державних видатків викликає зростання рівноважного ВВП, при цьому вплив державних видатків на рівноважний ВВП має мультиплікативний характер.

Характер такої дії зумовлює водночас декілька позитивних видів впливу: зростання реального обсягу внутрішнього виробництва, що за умов екологічної адекватності та демографічно обґрунтованої системи розподілу доходів сприяє поліпшенню рівня життя населення; цільове підвищення життєвих та соціальних стандартів. У той же час, зростання обсягу ВВП може обумовлюватись демографічним чинником: зростання чисельності населення (у довгостроковій перспективі) збільшує платоспроможний обсяг потреб, збільшуючи сукупний попит, і, у випадку повноцінної дії ринкового механізму, це призводить до зростання сукупної пропозиції (ВВП).

Держави з перехідною економікою надають перевагу цільовим трансфертам особам та домогосподарствам. У той же час країни з розвинутою економікою вирішують дилему співвідношення трансфертів домогосподарствам та субсидій і поточних трансфертів підприємствам, які власноруч визначають розміри допомоги і механізм її надання певним

домогосподарствам. Безумовно, обидва елементи є обов'язковими. Перший – реалізує підтримку відносно «економічного пасивного» населення, зокрема того, що не продає на ринку ресурсів свою робочу силу; другий – не лише зміцнює демографічний потенціал, а й створює передумови для подальшого економічного зростання, як матеріального фундаменту реалізації майбутньої соціальної політики.

Практичним завданням подолання демографічної кризи через механізм ліквідації бідності як поширеного соціального явища полягає у наступних механізмах, діючих за відповідними принципами:

- формування довгострокових соціальних (в тому числі й регіональних) програм, з перспективою оптимізації тенденцій демографічного розвитку;
- визначення життєвих стандартів на основі адекватності та своєчасності реагування на зміни в рівні цін, зростання соціальних потреб та інших детермінант, диференційовано по різних соціальних і демографічних групах;
- ефективне поєднання механізмів ринкового та державного перерозподілу доходів у процесі визначення рівня впливу держави на економічні процеси;
- виокремлення демографічних груп, що потребують первинного державного соціального забезпечення, визначення його строківості;
- розробка заходів щодо стимулювання підвищення рівня економічної участі в суспільному житті верств населення, що знаходяться в «групах демографічного ризику» або потребують державної допомоги;
- розробка прозорого механізму нарахування та отримання цільових, демографічно спрямованих державних виплат за принципом унеможливлення корупції;
- формування відповідних мотиваційних механізмів та залучення недержавного й змішаного секторів економіки, та економічного сектору «закордон» до розробки, впровадження та матеріального забезпечення соціально-демографічних програм на макро- та мікрорівні.

У багатьох випадках інфраструктура виступає як чинник безпосереднього впливу на демографічні процеси: відстань до медичних закладів з наявністю доріг, транспорту та вартості перевезень; забезпечення населення якісною питною водою, опаленням тощо.

Як відомо, в Україні найнижчим є рівень інфраструктурного розвитку саме сільської місцевості, зрештою, як і рівень доходів. Не останню роль у цьому аспекті відіграє й недосконалість адміністративної будови країни, особливо в аспектах забезпечення побутових умов. Але, у випадку реалізації адміністративної реформи, необхідно провести детальний аналіз економічних витрат та демографічного ефекту від її впровадження.

Однією з економічних складових негативної дії соціальної інфраструктури, є невідповідність ціни комунальних послуг їх якості та рівню доходів населення. Це, в багатьох випадках, зумовлюється низьким рівнем управлінської підготовки робітників житлово-комунального господарства та формою його власності. Однак, необхідно зазначити, що недоцільним як з

економічної, так і з демографічної точок зору є передача у довгострокову оренду комунальних структур без наявності громадського та антимонопольного контролю. Те саме стосується й задачі зазначених об'єктів у концесію.

Ефективним способом поліпшення дії інфраструктури може стати залучення громад до управління комунальною власністю. Прийняття колективних спільних рішень щодо розміру тарифів, інвестиційної політики у цю галузь тощо, є важелем не лише поліпшення демографічного стану на рівні регіону, а й соціальної згуртованості місцевих громад. Не менш доречним є залучення позик для розвитку інфраструктури з відповідним техніко-економічним обґрунтуванням та врахуванням кредитних ризиків. У такому випадку можна спостерігати явище перетворення кредитних ресурсів на демографічний потенціал, який може перетворитись на людський капітал.

Крім зазначеного, здійснювати вплив на демографічні процеси спроможні такі соціальні фактори:

- рівень освіти населення та рівень особистого/колективного економічного досвіду як спосіб підвищення добробуту;
- рівень інформатизації суспільства, зокрема щодо способів захисту свого життя та здоров'я (в першу чергу – рівень первинних медичних знань та знань в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності);
- формування та трансформація суспільної свідомості, зокрема поняття „соціальне забезпечення” має трансформуватись у категорію „соціальне партнерство” із формуванням ринкового світосприйняття на основі підвищення рівня та якості економічних знань населення.

Структура державних видатків має поєднувати в собі трансфerti приватним особам та домогосподарствам, як способу тактичного реагування на соціально-економічні негаразди в суспільстві, та витрати на розвиток, відновлення та удосконалення інфраструктури, як стратегічний елемент політики позитивного впливу на демографічні процеси [1, с. 217]. Необхідність сьогодення полягає у включенні до структури публічних видатків витрат на розвиток інших соціальних факторів, дослідженні їх ролі та удосконаленні механізму їх дії.

Подальші дослідження в цьому напрямку спроможні створити ефективну методологічну базу для реалізації комплексної демографічної політики через соціально-економічний механізм.

Список використаних джерел

1. Яковенко Р. В. Соціально-інфраструктурні фактори впливу на демографічні процеси / Роман Яковенко // Економіка : проблеми теорії та практики : зб. наук. праць : в 4 т. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2006. – Вип. 217. – Т. I. – С. 212–218.
2. Яковенко Р. В. Державні видатки та соціальна політика як фактори впливу на демографічні процеси [Електронний ресурс] / Р. В. Яковенко. – Режим доступу : <http://www.surma-ua.info/?p=4221>. – Назва з титул. екрану.